

Nr 14**Försvarsutskottets betänkande med anledning av propositionen 1975:75 om vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret jämte motioner**

I betänkandet behandlas de förslag som regeringen – efter föredragning av statsrådet Holmqvist – har förelagt riksdagen i propositionen 1975:75 (försvarsdepartementet) om vissa organisationsfrågor m. m. rörande försvaret samt motionerna 1975:1910 (m, c), 1993 (s, c, fp), 1994 (s), 1995 (fp) och 1996 (m).

1. Indragning av vissa flottiljadministrationer vid flygvapnet

Regeringen har i propositionen (s. 2–24) föreslagit riksdagen att

1. godkänna de organisationsförändringar inom flygvapnet som har förordats av föredragande statsrådet,
2. bemyndiga regeringen att vidta de övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt som behövs för att genomföra förslagen.

Flygvapnets omvandling

Sedan slutet av 1960-talet pågår en omstrukturering av det svenska flygvapnet i syfte att anpassa dess fredsorganisation till de förändringar som betingas av övergången till flygplan 37 Viggen. Det innebär i korthet att antalet flygdivisioner minskar, vilket i sin tur medför att antalet flygflottiljer måste reduceras. Hittills har fattats beslut om nedläggning av följande flottiljadministrationer, nämligen

1968 Göta flygflottilj (F 9) i Göteborg

1970 Roslagens flygkår (F 2) i Hägernäs

Svea flygkår (F 8) i Barkarby

1971 Östgöta flygflottilj (F 3) i Malmslätt

F 8:s uppgifter som sektorflottilj inom sektor 0 5 har övertagits av Västmanlands flygflottilj (F 1). Flygtransportdivisionen har förts över från F 8 till Malmslätt. Den provisoriska målflygenheten ligger tills vidare kvar på Malmslätt. Dessa två enheter ingår nu som ett detachement under Bråvalla flygflottilj (F 13) i Norrköping. I övrigt kan nämnas att Södertörns flygflottilj (F 18) har omvandlats till en skolenhet för utbildning i huvudsakligen stridslednings- och luftbevakningstjänst och att Hallands flygkår (F 14) har byggts ut till en skolenhet med huvudinriktning på bastjänst.

I januari 1971 fick försvarets fredsorganisationsutredning i uppdrag att komma med förslag om hur flygvapnets fredsorganisation från mitten av 1980-talet skall anpassas till krigsorganisationens utveckling. I en särskild promemoria angavs därvid att enligt då gällande planer ytterligare två flotttiljadministrationer borde läggas ner. Som en beredskapsåtgärd skulle utredningen också belysa under vilka förutsättningar en tredje administration kunde dras in och vilka konsekvenser för fredsorganisationen i övrigt en sådan nedläggning skulle få. En annan fråga som togs upp i promemorian var om luftutrymmet över och kring krigsflygskolan (F 5) i Ljungbyhed på lång sikt kunde komma att bli otillräckligt för skolans behov med hänsyn till den civila luftfartens expansion. Översynen av flotttiljorganisationen borde därför kombineras med studier av krigsflygskolans framtida lokalisering.

Fredsorganisationsutredningen har i november 1973 redovisat resultatet av sina överväganden i ett delbetänkande (Ds Fö 1973:2) med förslag till ändringar i fredsorganisationen vid flygvapnet. Utredningen bedömer att dess fortsatta arbete inte kommer att påverka flygvapnets fredsorganisation i stort och anser därför att dess uppdrag i fråga om flygvapnet därmed är slutfört.

Propositionen

Regeringens förslag om indragning av vissa flotttiljadministrationer vid flygvapnet grundar sig på fredsorganisationsutredningens förut nämnda betänkande.

Som bakgrund till sina förslag har *fredsorganisationsutredningen* redovisat överväganden beträffande bl. a. vissa militär-operativa och regionalpolitiska krav, utbildningsbetingelser samt luft- och flygbullerproblem. Enligt utredningen bör främst operativa faktorer läggas till grund för flygförbandens framtida lokalisering men även regionalpolitiska bedömningar måste komma in i övervägandena. När det gäller flygbullet konstaterar utredningen att det f. n. inte finns någon vedertagen objektiv metod att jämföra flygbuller vid olika flygplatser men framhåller att flygbullerproblemen även i fortsättningen måste ägnas uppmärksamhet och att alla möjligheter att minska bullret måste tas till vara.

Utredningen har utgått från att det från mitten av 1980-talet kommer att finnas åtta jakt-, tre spanings- och fem attackdivisioner samt en lätt attackdivision jämte skol-, transport- och målflygförband. Detta bör jämföras med det beräknade läget budgetåret 1975/76, dvs. 17 jakt-, fem spanings- och sex attackdivisioner och en lätt attackdivision samt skol-, transport- och målflygförband. Utredningen har vidare förutsatt att antalet flotttiljer med flygande divisioner på 1980-talet kommer att uppgå till tio mot i dag tolv. Med jämn fördelning av två flygande divisioner per flotttilj – vilket enligt utredningen ger en lämplig avvägning mellan de operativa kraven och de ekonomiska resurserna – innebär detta att två flotttiljer bör dras in.

I enlighet med direktiven har utredningen även studerat konsekvenserna av att dra in tre flottiljadministrationer i stället för två men har därvid funnit att det av operativa skäl och med hänsyn till beredskap och mobiliseringsansvar kan vara mindre framsynt att nu fatta ett sådant beslut. Önskvärdheten att för framtiden bevara handlingsfriheten talar enligt utredningens mening för att nu endast två administrationer bör dras in.

Utredningens förslag går alltså ut på att två flottiljadministrationer skall läggas ner. När det gäller att bedöma vilka flottiljer som bör komma i fråga konstaterar utredningen att antalet spaningsdivisioner torde komma att minska från fem till tre. Detta leder fram till att Södermanlands flygflottilj (F 11) av bl. a. operativa skäl bör avvecklas som spaningsflottilj och att dess divisioner och resurser för flygspaning och underrättelsetjänst bör lokaliseras om till andra enheter.

Södermanlands flygflottilj (F 11) är förlagd till Skavsta ca 10 km nordväst om Nyköpings centrum. Flottiljen är en spaningsflottilj med två divisioner S 35 E och två divisioner S 32 C. Den är underställd chefen för första flygeskadern (C E 1) men lyder i vissa avseenden under militärbefälhavare.

Huvuddelen av flygvapnets utbildning m. m. rörande flygspaningssystem är förlagd till F 11. Flottiljchefen har därför under C E 1 ansvar för frågor som normalt inte åvilar lokala förbandschefer. I flottiljstaben ingår sålunda en särskild operations- och underrättelseavdelning med underlydande underrättelseplutoner. Fr. o. m. den 1 juli 1974 har en fototolkskola förlagts till F 11. Den för flygvapnet gemensamma utbildningen i underrättelsetjänst som nu bedrivs vid F 11 kommer i framtiden att samordnas med fototolktutbildningen i en särskild underrättelseskola.

F 11:s ansvar för mobiliseringsplanläggning och förvaltning är mindre än en sektorflottiljs. Flottiljen har sålunda inte något ansvar för stridslednings- och luftbevakningsförband. Krigsplanläggningen och planläggningen för och genomförandet av samövningar i fred är dock omfattande och kräver nära samarbete med bl. a. militärområdesstaber och kustflottan.

Flygutbildningen vid F 11 är omfattande och bedrivs till stor del på låga flyghöjder och under goda yttre betingelser.

Antalet anställda var den 1 oktober 1973 ca 510, varav ca 145 militära, 165 civilmilitära och 200 civila tjänstemän. Vakanserna är få.

Kasern- och flygfältsområdet upptar en yta av ca 550 ha. Flygfältet har två start- och landningsbanor, som går i öst-västlig resp. nord-sydlig riktning och är 2 500 resp. 2 000 m långa.

Huvuddelen av byggnaderna är uppförda år 1942. Byggnadsbeståndet är huvudsakligen i gott skick med undantag av hangarer och flygverkstad som det inte lönar sig att sätta i stånd. Flottiljen har eget vattenverk. Investerings- och istandsättningsbehovet för 20-årsperioden 1973/74–1992/93 har år 1973 beräknats till ca 130 milj. kr. i fast prisläge, vilket enligt utredningens beräkningsgrunder motsvarar ca 62 milj. kr. i nuvärde år 1973.

Utredningen har övervägt möjligheterna att efter F 11:s nedläggning omlokalisera Bråvalla flygflottilj (F 13) i Norrköping till Nyköping. Enligt utredningen beräknas emellertid investeringskostnaderna under den närmaste 20-årsperioden bli ca 30 milj. kr. högre i 1973 års prisläge om flottiljen förläggs till Nyköping. Detta förhållande tillsammans med bl. a. operativa

skäl talar enligt utredningen för att F 13 alltså bör vara lokaliserad till Norrköping och att F 11:s nuvarande etablissemang inte bör användas av F 13 men behållas som krigsflygfält.

Utredningen har också undersökt möjligheterna att lokalisera andra militära enheter till etablissemang i Nyköping men anser att militära skäl talar mot en sådan lösning.

Den andra flottiljen som berörs av utredningens förslag är Kalmar flygflottilj (F 12). Flottiljens flygfält bör enligt utredningen behållas som krigsflygfält. Blekinge flygflottilj (F 17) i Ronneby bör ta över det sektoransvar som nu åvilar F 12. Som skäl härför framhåller utredningen att kraven på handlingsfrihet på sikt bäst tillgodoses om F 17 behålls och att regionalpolitiska överväganden enligt utredningens uppfattning har visat att en indragning av F 12 totalt sett medför mindre allvarliga konsekvenser än en indragning av F 17.

Kalmar flygflottilj (F 12) är förlagd till Smedby ca 5 km nordväst om Kalmar centrum. Flottiljen är sektorflottilj för sektor S 2.

F 12 är en jaktflottilj med två jaktdivisioner J 35 F. Flygvapnets väderskola, som utbildar väderbiträden m. fl. för försvarsmaktens behov, är förlagd till flottiljen. Vid flygfältet finns också en civil flygstation som både civil reguljär luftfart och allmänflyget utnyttjar. För skjutning mot markmål har flottiljen en målplats vid Sandby på Ölands ostkust. På grund av sektoransvaret har flottiljen stort mobiliserings- och krigsförberedelseansvar.

Antalet anställda var den 1 oktober 1973 ca 490, varav ca 120 militära, 145 civilmilitära och 225 civila tjänstemän. Av de anställda tjänstgjorde ca 100 på platser utanför Kalmar, de flesta i Blekinge län. Personalläget och utbildningsbetingelserna vid F 12 är goda.

Flottiljens markinnehav i Kalmar utgör ca 400 ha. Av dessa har ca 18 ha till den 1 september 1979 upplåtits till Kalmar kommun för ett civilt skyttecentrum. Flottiljen disponerar vidare ett markstridsområde om ca 275 ha ungefär 30 km sydväst om Kalmar samt målplatsen på Öland som omfattar ca 275 ha arrenderad mark. Markinnehavet i Kalmar täcker flottiljens behov. Flottiljen har två rullbanor, en i nordväst-sydöstlig riktning (2 300 m lång) och en i nordost-sydvästlig riktning (2 000 m lång). För att minska bullerstörningarna startar inga plan mot sydost och antalet starter i nordöstlig riktning har starkt begränsats.

Vissa delar av den mark som flottiljen använder skall utan vederlag återlämnas till kommunen om marken inte längre skulle behövas för militär permanent förläggning.

Huvuddelen av byggnaderna är uppförda åren 1942–43. Lokalerna är i huvudsak tillräckliga för nuvarande verksamhet och av god standard. De nybyggnads- och istandsättningsarbeten som krävs hänför sig till största delen till personallokaler, hangarer samt verkstads- och förrådslokaler. Nybyggnads- och istandsättningsbehovet för 20-årsperioden 1973/74–1992/93 har år 1973 beräknats till ca 112 milj. kr. i fast prisläge, vilket enligt utredningens beräkningsgrunder motsvarar ca 54 milj. kr. i nuvärde år 1973.

Chefen för flygvapnet bör enligt utredningen överväga den framtida lokaliseringen av flygvapnets väderskola som f. n. är förlagd till F 12.

Utredningen har även undersökt möjligheterna att efter F 12:s indragning

behålla viss militär fredsverksamhet i Kalmar utöver den bastropp som behövs för krigsflygfältet. Utredningen har därvid prövat möjligheterna att förlägga ett detachement ur F 17 till F 12:s nuvarande etablissement. Merkostnaderna härför kommer dock under en 20-årsperiod enligt utredningens beräkningsgrunder att uppgå till ca 55 milj. kr. i nuvärde år 1973. Med anledning härav vill utredningen inte förorda ett sådant alternativ men utredningen förutsätter att F 12:s flygfält även i fortsättningen skall användas för civil flygtrafik.

När det gäller krigsflygskolan (F 5) i Ljungbyhed konstaterar utredningen att en flyttning av skolan skulle medföra betydande investeringskostnader. En flyttning anses därför inte motiverad.

Fördelningen av attackdivisionerna har också övervägts av utredningen som kommit fram till att två attackdivisioner vid vardera Västgöta flygflottilj (F 6) i Karlsborg och Skaraborgs flygflottilj (F 7) i Sätenäs i Lidköping samt en verkstad för s. k. B-underhåll vid var och en av flottiljerna är fördelaktigast från militär synpunkt. Även från regionalpolitisk synpunkt är en sådan fördelning enligt utredningens mening på sikt fördelaktigare än om målflygdivisionen omlokaliseras till Karlsborg från Malmslätt i Linköping. Härvid skulle en av attackdivisionerna utgå vid F 6. Målflygdivisionens lokalisering bör enligt utredningen prövas först när frågan om flygplantyp och organisation för det framtida målflyget har avgjorts.

Ett genomförande av förslagen beträffande F 11 och F 12 innebär enligt utredningen att ca 400 tjänster kan dras in och att 280–400 tjänster vid administrationerna förs över till andra myndigheter. Hänsyn har då tagits till de personalminskningar som beräknas kunna genomföras till följd av pågående översyn av flygvapnets flottiljorganisation (prop. 1974:50, FöU 1974:25, rskr 1974:270) samt kommande successiva minskning av antalet divisioner m. m. Om de föreslagna indragningarna av administrationerna – som utredningen föreslår – genomförs budgetåret 1979/80 och tjänsterna då börjar dras in, beräknas lönekostnaderna under den resterande delen av 20-årsperioden minska med 320–340 milj. kr. i nuvärde år 1973. Genom att vissa investerings- och istandsättningsarbeten inte behöver genomföras och genom minskade hyror m. m. räknar utredningen vidare med en ytterligare besparing under 20-årsperioden på sammanlagt ca 115–150 milj. kr. i nuvärde år 1973. Engångskostnaderna för att flytta personal från de nedlagda flottiljerna till annan stationeringsort har beräknats till 4–8 milj. kr. i 1973 års prisläge.

Huvuddelen av remissinstanserna biträder eller lämnar utredningens förslag utan erinran. Viss kritik förs emellertid fram av luftfartsverket, statens naturvårdsverk, statens planverk samt berörda länsstyrelser, landstingskommuner och kommuner.

Flertalet remissinstanser biträder utredningens förslag om att lägga ner F 11 i Nyköping. Det finns också de som förordar en flyttning av F 13 till Nyköping.

Luftfartsverket anser att en flyttning av F 13 till Nyköping medför fördelar i form av enklare samordning av flygverksamheten vid Norrköpings/Kungsängens flygplats samt dessutom ökar handlingsfriheten när det gäller lokaliseringen av en planerad ny civil flygplats för Östgötaregionen. Statens planverk, Södermanlands läns landsting och Nyköpings kommun framhåller att en nedläggning av F 11 får svårare konsekvenser för Nyköping än en nedläggning av F 13 för Norrköping, bl. a. till följd av den mindre arbetsmarknaden i Nyköpingsområdet. De regionalpolitiska skälen anses i detta fall väga så tungt att flottiljadministrationen vid F 13 bör flyttas över till Nyköping om F 11 läggs ner. Enligt statens planverk, statens naturvårdsverk, länsstyrelsen i Södermanlands län, motsvarande landstingskommun och Nyköpings kommun talar även nuvarande bullerförhållanden för att verksamheten vid F 13 flyttas över till Nyköping om F 11 läggs ner.

En majoritet av remissinstanserna lämnar också förslaget om nedläggning av F 12 i Kalmar utan erinran. Berörd länsstyrelse, landstingskommun och kommun förutsätter dock att sysselsättningen i landets primära centra skall förstärkas och motsätter sig därför utredningens förslag om en nedläggning. De erinrar om att statsmakterna genom olika uttalanden och beslut har understrukt att de regionala utvecklingsproblemen i sydöstra Sverige, främst då i Kalmarområdet, är sådana att regionen bör prioriteras.

Utredningens förslag att såväl F 6 som F 7 vardera bör få två attackdivisioner och en verkstad för s. k. B-underhåll samt dess förslag beträffande målflygets fortsatta lokalisering till Malmslätt i Linköping biträds av de remissinstanser som har yttrat sig i frågan.

Föredragande statsrådet konstaterar, att han i huvudsak kan ansluta sig till utredningens principiella ställningstaganden. Han biträder uppfattningen att det av operativa skäl kan visa sig vara mindre framsynt att nu dra in mer än två flottiljadministrationer. Frågan bör emellertid i framtiden ägnas särskild uppmärksamhet.

Beträffande valet av de flottiljadministrationer som bör dras in anser försvarsministern att de skäl som har anförts mot en nedläggning av F 11 och F 12 inte motiverar att man avviker från utredningens förslag. I likhet med utredningen förordar han alltså att F 11 i Nyköping läggs ner som spaningsflottilj och att dess spaningsdivisioner m. m. förs över till andra enheter inom flygvapnet. Han förordar vidare att F 12 i Kalmar avvecklas som jaktflottilj. F 17 i Ronneby bör därvid bli sektorflottilj inom sektor S 2.

Försvarsministern anser liksom utredningen att en bastropp i fortsättningen bör förläggas till vardera Nyköping och Kalmar. På nu föreliggande underlag delar han utredningens uppfattning att ytterligare militär verksamhet inte i fred bör förläggas dit. Han tillägger (s. 23):

Det kan emellertid visa sig nödvändigt att skapa vissa kompensande sysselsättningsmöjligheter i Nyköpings- resp. Kalmarregionen. Jag är därför

beredd att ompröva mitt ställningstagande om samhällsekonomiska motiv i framtiden ger anledning härtill och lämpliga militära lokaliseringsobjekt föreligger. Efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet vill jag vidare framhålla att det finns starka skäl att följa sysselsättningsutvecklingen i de aktuella regionerna med uppmärksamhet. Om det skulle visa sig att problem uppstår på arbetsmarknaden i resp. kommun genom att tillväxten i andra näringsgrenar blir otillräcklig bör regionalpolitiskt stöd kunna utgå i Nyköping och Kalmar efter särskild prövning i varje enskilt fall.

Den civila flygtrafiken i Kalmar förutsätter statsrådet skall kunna bedrivas på ett för regionen tillfredsställande sätt, även om den militära verksamheten vid F 12 avvecklas.

Även i övrigt ansluter statsrådet sig till de synpunkter och förslag som har förts fram av utredningen. Organisationsförändringarna bör enligt försvarsministerns mening vara genomförda under budgetåret 1979/80.

Motionerna

Beträffande nedläggning av flygflottiljer behandlar utskottet motionen 1975:1996 av herr andre vice talmannen Virgin m. fl. (m), i vilken hemställs att riksdagen beslutar att avslå regeringens proposition 1975:75 i vad avser indragning av vissa flottiljadministrationer vid flygvapnet.

Beträffande nedläggning av Södermanlands flygflottilj (F 11) i Nyköping behandlar utskottet motionen 1975:1993 av herr Bergman i Nyköping m. fl. (s, c, fp), i vilken hemställs att riksdagen uttalar sig för att sysselsättningspolitiska åtgärder vidtas för att kompensera förlusten av arbetstillfällen till följd av nedläggningen av den fredstida verksamheten vid F 11 i Nyköping.

Beträffande nedläggning av Kalmar flygflottilj (F 12) behandlar utskottet

dels motionen 1975:1910 av herr Schött m. fl. (m, c), i vilken hemställs att riksdagen avslår yrkandet i regeringens proposition 1975:75 om nedläggning av Kalmar flygflottilj,

dels motionen 1975:1994 av herr Nilsson i Kalmar m. fl. (s), i vilken hemställs

1. att riksdagen bifaller regeringens förslag om nedläggning av två flygflottiljer,

2. att riksdagen beslutar att F 12 i Kalmar bibehålls inom flygvapnets fredsorganisation,

3. att riksdagen, för den händelse att yrkandet under punkten 2 ovan ej bifalles, måtte uttala att Kalmarregionen genom regionalpolitiska insatser helt skall kompenseras för de förluster på arbetsmarknaden som en nedläggning av F 12 leder till och att riksdagen måtte förorda tillsättandet av särskild arbetsgrupp med uppgift att följa utvecklingen och föreslå de åtgärder som bedöms erforderliga,

dels motionen 1975:1995 av herr Petersson i Röstånga (fp), i vilken hemställs

1. att riksdagen i vad avser nedläggningen av F 12 avslår propositionen i denna del,
2. att riksdagen, om en nedläggning visar sig nödvändig, senarelägger denna till dess flygplan J 35 F inte längre kan fylla sin funktion i luftförsvaret,
3. att riksdagen i händelse av nedlägningsbeslut uppdrager åt regeringen att skapa sysselsättningskompensation i kommunen och länet.

Utskottet

Liksom försvarets fredsorganisationsutredning anser utskottet att främst försvarsoperativa faktorer bör ligga till grund för flygförbandens fredstida lokalisering. Som utredningen framhåller måste även regionalpolitiska bedömningar komma in i övervägandena. Detta gäller enligt utskottets mening i särskilt hög grad om det blir fråga om att dra in fredsadministrationer som är belägna i regioner med svåra arbetsmarknadsproblem.

Den nuvarande planeringsinriktningen innebär att det från mitten av 1980-talet i fråga om flygförband kommer att finnas åtta jakt-, tre spanings- och fem attackdivisioner samt en lätt attackdivision jämte skol-, transport- och målflygförband. Beträffande jakt- och spaningsdivisioner är det beräknade läget budgetåret 1975/76 att det kommer att finnas 17 resp. fem divisioner.

Planeringsinriktningen gör det motiverat att av försvarsekonomiska skäl överväga en minskning av antalet flottiljadministrationer med två eller tre. Liksom utredningen och försvarsministern anser utskottet att man för att behålla handlingsfrihet inte bör räkna med indragning av mer än två flottiljadministrationer. När det gäller vilka administrationer som bör dras in delar utskottet regeringens bedömning att F 11 i Nyköping och F 12 i Kalmar bör väljas.

Mot nedläggningen av F 11 och F 12 har anförts såväl försvarspolitiska som regionalpolitiska skäl.

Efter indragning av F 11 och F 12 återstår på 1980-talet tio flygflottiljer, vardera med två flygande divisioner om man förutsätter nuvarande planeringsinriktning och jämn fördelning på flottiljerna. Eftersom flertalet flottiljer kan utgöra fredsadministration för mer än två divisioner rymmer en fredsorganisation med tio flottiljer betydande handlingsfrihet att öka antalet divisioner utan ökning av antalet flottiljer.

De sysselsättningsproblem som kan uppkomma i Nyköping och Kalmar på grund av nedläggningarna bör enligt utskottets mening kunna bemästras genom aktiva åtgärder av regeringen och berörda myndigheter. Utskottet återkommer till behovet av sådana insatser i det följande.

Liksom regeringen anser utskottet att flottiljadministrationerna vid F 11 och F 12 bör dras in och att organisationsförändringarna bör vara genomförda

under budgetåret 1979/80. Beslut härom bör fattas nu så att personalen vid flottiljerna och inom flygvapnet i övrigt snarast kan ges besked om de förändringar som förestår. Det är även av försvarsekonomiska skäl angeläget att de nu aktuella organisationsförändringarna beslutas och genomförs utan dröjsmål.

Av det sagda framgår att utskottet avstyrker bifall till motionen 1975:1996 (m) om att riksdagen skall avslå regeringens förslag om indragning av vissa flottiljadministrationer. Vidare avstyrker utskottet bifall till de motionsyrkanden som gäller att riksdagen bör avslå förslaget om avveckling av F 12 i Kalmar som jaktflottilj eller besluta om en senareläggning av denna avveckling.

I motionerna 1975:1993–1995 förs fram förslag om sysselsättningspolitiska och andra åtgärder för att motverka de problem som befaras uppkomma i Kalmar och Nyköping vid en indragning av flottiljadministrationerna där. Utskottet har den största förståelse för dessa synpunkter och förutsätter att regeringen uppmärksamst följer sysselsättningsutvecklingen inom regionerna och med all kraft tar itu med de problem som uppkommer genom att flottiljerna läggs ner. Sysselsättningsstimulerande åtgärder bör förberedas och vidtas inom de närmaste åren. Härvid bör bl. a. – som föreslagits i motionen 1975:1993 (s, c, fp) – prövas om läromedelsproduktionen vid försvarets materielverk helt eller delvis kan förläggas till Nyköping.

Chefen för arbetsmarknadsdepartementet har den 10 april 1975 tillsatt en särskild arbetsgrupp för bevakning av sysselsättningsfrågor i Nyköping. I gruppen ingår företrädare för försvars-, arbetsmarknads- och industridepartementen samt representanter för kommunen och för de anställda vid F 11. Utskottet förutsätter att gruppen aktivt och förutseende tar sig an sina viktiga uppgifter samt att en motsvarande arbetsgrupp bildas för Kalmarregionen om det finns önskemål härom från kommunens sida eller i övrigt inom länet.

Vad utskottet med anledning av yrkanden i motionerna 1975:1993–1995 har anfört om regionalpolitiska och andra insatser bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Utskottet räknar med att personalproblemen vid F 11 och F 12 såvitt möjligt begränsas genom åtgärder av det slag som föredragande statsrådet nämner.

Utskottet har inte något att erinra mot vad försvarsministern i övrigt har anfört beträffande flygvapnets fredsorganisation eller mot att regeringen bemyndigas att vidta nödvändiga övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt.

Med hänvisning till det anförda hemställer utskottet

1. beträffande *nedläggning av F 11 i Nyköping*
att riksdagen med avslag på motionen 1975:1996 i denna del bifaller regeringens förslag och motionen 1975:1994, yrkande 1 i denna del,
2. beträffande *nedläggning av F 12 i Kalmar*

att riksdagen med avslag på motionerna 1975:1910, 1975:1994, yrkande 2, 1975:1995, yrkandena 1 och 2, samt 1975:1996 i denna del bifaller regeringens förslag och motionen 1975:1994, yrkande 1 i denna del,

3. beträffande *regionalpolitiska och andra insatser*
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionerna 1975:1993, 1975:1994, yrkande 3, samt 1975:1995, yrkande 3, har anfört om sådana insatser,
4. beträffande *övergångsåtgärder m. m.*
att riksdagen bemyndigar regeringen att vidta nödvändiga övergångsåtgärder och åtgärder i övrigt.

2. Markförvärv för fredsförbandet i Arvidsjaur

Regeringen har i propositionen (s. 25–33) föreslagit riksdagen att medge att ett kasern- och övningsområde för det nya fredsförbandet i Arvidsjaur anskaffas i enlighet med vad föredragande statsrådet har angett.

Propositionen

Enligt beslut av 1973 års riksdag (prop. 1973:135, FöU 1973:26, rskr 1973:282) skall ett nytt fredsförband anläggas i Arvidsjaur. Överbefälhavaren har närmare utrett verksamhetens uppläggning vid det nya förbandet och behovet av mark för verksamhetens bedrivande. I propositionen redovisas överbefälhavarens förslag, som lades fram i september 1974.

I fråga om verksamheten vid förbandet föreslår överbefälhavaren att Norrlands dragoner (K 4) i Umeå skall flyttas till Arvidsjaur och att jägarbataljoner för strid under norrländska miljöbetingelser skall utbildas vid förbandet. Repetitionsutbildningen skall årligen omfatta krigsförbandsövningar för två till tre bataljoner och befälsövningar för två bataljoner. Förbandet föreslås få ställning som fristående regemente med enbart utbildningsansvar. Beträffande mobiliserings- och viss förvaltningsverksamhet skall förbandet enligt förslaget hänvisas till Bodens artilleriregemente (A 8).

Markbehovet uppskattar överbefälhavaren till ca 7 000 ha. Han föreslår att ett sammanhängande kasern- och övningsområde av denna storlek ca 3 km söder om Arvidsjauras samhälle ställs till förbandets förfogande. Av marken inom området tillhör ca 5 400 ha staten och förvaltas av domänverket. Ca 900 ha utgör bolagsmark och ca 700 ha är mark i enskild ägo. Förslaget går ut från att förbandet skall utbilda jägarförband. Bestämmande för det föreslagna områdets omfattning har varit behovet av markkrävande fasta utbildningsanordningar och av mark för den stridsmässiga utbildningen, främst med skarp ammunition. Man skall kunna öva stridsskjutning med två kompanier samtidigt och oberoende av varandra samt variera övningarna inom de olika stridsskjutningsområdena.

Överbefälhavarens förslag bygger i allt väsentligt på det förslag till kasern- och övningsområde för det nya förbandet som förordades av försvarets fredsorganisationsutredning år 1971 och som anmälades för riksdagen i propositionen 1973:135. Överbefälhavarens förslag innebär dock en viss utökning i förhållande till utredningens förslag. Utökningen har föranletts av säkerhetsskäl och av önskemål om att ge fältet naturliga gränser som är lätta att iakttä för allmänheten. Befintliga ägogränser har beaktats.

De huvudsakliga invändningarna mot förslaget kommer från representer för rennäringen. Svenska samernas riksförbund har efter samråd med de berörda samebyarna framhållit att tillkomsten av förbandet kommer att medföra betydande intrång och skador på rennäringen för samebyarna, bl. a. i form av markförlust och försvårade renflyttningar. Förbundet har hemställt att en utredning om de skador och intrång som vållas rennäringen skall göras, att vad förbundet har anfört beträffande omfattningen av fältet och uppförande av stängsel och andra anordningar skall beaktas vid den fortsatta utredningen, att frågan om att anlägga ett flygfält i Arvidsjaur skall övervägas i samråd med samerna och att samerna skall få representation i den i mars 1974 inrättade delegationen för samordning av militära och civila intressen i samband med etableringen av det nya förbandet (samarbetsdelegationen Arvidsjaur).

Försvarets fastighetsnämnd, som har yttrat sig över förslaget, anser att det bör prövas närmare om inte delar av fältet kan användas som betesområde även efter förbandets etablering. Möjligheter till detta bör enligt nämndens mening föreligga i vart fall inom östra delen av fältet. Behovet av renstängsel kring eller inom området bör övervägas vid blivande förhandlingar med samerna. Enligt nämndens mening bör vidare ett fast samarbete etableras mellan förbandet och samerna. Nämnden anser att det finns förutsättningar för att med ett sådant samarbete åstadkomma godtagbara förhållanden för bl. a. renflyttningarna. Nämnden utgår från att en utredning om förbandets inverkan på rennäringen måste göras för att skapa underlag för kommande förhandlingar med samerna om ersättning för skador och intrång i rennäringen.

Föredragande statsrådet tillstyrker att mark anskaffas för förbandet i huvudsak enligt förslaget. När det gäller frågan om förbandets inverkan på rennäringen anser han i likhet med fastighetsnämnden att det bör prövas närmare om inte delar av fältet kan användas för renbete även sedan förbandet har satts upp. Denna fråga liksom också behovet av renstängsel kring eller inom området och förutsättningarna för de årliga renflyttningarna bör därför utredas särskilt. Statsrådet anser att en sådan utredning är nödvändig för att skapa underlag för de förhandlingar som skall föras med samerna.

Så snart förbandet har satts upp bör man vidare – anser statsrådet – från förbandets sida vidta åtgärder för att få till stånd ett fast samarbete med samerna. Han anser det angeläget att förbandet aktivt medverkar till att

underlätta rennäringsens fortsatta bedrivande. Det ankommer på chefen för armén att bevaka detta.

Försvarsministern tar också upp frågan om samernas engagemang i flygfältsfrågan och om samernas medverkan i den samarbetsdelegation som arbetar med Arvidsjaur-projektet. Om och när frågan om att anlägga ett flygfält vid Arvidsjaur blir aktuell kommer samerna att beredas tillfälle att föra fram sina synpunkter på flygfältets placering m. m. med hänsyn till eventuella konsekvenser för rennärigen. Om samernas representation i samarbetsdelegationen anför statsrådet följande (s. 33):

Önskemålet från samerna om representation i samarbetsdelegationen är enligt min mening föranlett av en missuppfattning om delegationens arbetsuppgifter. I delegationen ingår endast representanter för myndigheter m. fl. som har verkställande uppgifter i samband med att det nya förbundet organiseras och för vilka det är angeläget att förbereda en samordning av dessa uppgifter. Det har inte ansetts lämpligt att delegationen omfattar representanter för olika intressegrupper, t. ex. personalorganisationer och värnpliktiga, som har möjlighet att påverka sin situation genom direkta kontakter med de myndigheter som är företrädde i delegationen. Samerna har möjlighet att bevaka för dem vitala intressen i fråga om samhälls-^ouppbyggnad m. m. på samma sätt som gäller för andra frågor som tas upp till behandling och beslut i kommunen, landstinget och länsstyrelsen. I den mån samarbetsdelegationen i sitt arbete kommer in på frågor där delegationens ställningstagande direkt berör samernas villkor utgår jag från att samerna får tillfälle att framföra synpunkter till delegationen. Jag har inhämtat att det också är delegationens avsikt att både informera och inhämta synpunkter från dem som berörs av delegationens arbete. Ett sådant samarbete har för övrigt redan inletts.

Kostnaderna för att genomföra nödvändig markanskaffning m. m. har beräknats till 5 milj. kr. Medel för att påbörja markanskaffningen har beräknats under anslaget Arméförband: Anskaffning av anläggningar för budgetåret 1975/76 (prop. 1975:1 bil. 6 s. 248).

Utskottet

Ett nytt fredsförband skall sättas upp och förläggas till Arvidsjaur. Beslut härom fattades hösten 1973 (prop. 1973:135, FöU 1973:26, rskr 1973:282). Etableringen av fredsförbundet i Arvidsjaur är främst ett led i sysselsättnings- och regionalpolitiken. Beträffande finansieringen av förbundet gäller att investeringskostnaden skall läggas utanför försvarsmaktens utgiftsram till hela den del som den utgör en merkostnad för försvaret. I 1973 års prisläge beräknades merkostnaden till 125 av totalt 150 milj. kr. (jfr FöU 1975:13 s. 20-21).

Överbefälhavaren har i september 1974 lagt fram förslag rörande verksamheten vid det nya förbundet och till den markanskaffning som erfordras för detta. Förslaget har utarbetats av chefen för armén, som därefter fått i uppdrag att – i samråd med försvarets rationaliseringsinstitut – utarbeta

och till regeringen komma in med förslag till detaljorganisation av förbandet. Enligt den tidsplan som gäller för förbandsetableringen skall förbandet vara färdigt att ta emot den första grundutbildningskontingenten i juni 1980.

I propositionen läggs nu fram förslag om markförvärv för kasern- och övningsområde för det nya fredsförbandet. Den planerade anskaffningen omfattar 7 000 ha mark och kostnaderna för marken uppskattas till 5 milj. kr. För att påbörja markförvärven har i årets budgetproposition (s. 248) för nästa budgetår beräknats ett medelsbehov av 1 milj. kr. Medlen har tagits upp under anslaget Arméförband: Anskaffning av anläggningar.

Utskottet har inte funnit anledning till erinran mot den föreslagna markanskaffningen. En viktig fråga i detta sammanhang är emellertid vilka konsekvenser förbandsetableringen och därmed markanskaffningen kan få för rennärningen. Som framgår av det föregående är man på ansvarigt håll väl införstådd med samernas situation, när det gäller möjligheterna för dem att i framtiden bedriva sin renskötsel. Frågan redovisades för 1973 års riksdag, som också hade att ta ställning till ett par motioner i ämnet. Utskottet anförde för sin del (FöU 1973:26 s. 27) följande:

Som framgår av propositionen har departementschefen för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att en särskild samarbetsdelegation tillsätts för att samordna militära och civila intressen i Arvidsjaur. Han uttalar också att vissa synpunkter som har framförts av Svenska samernas riksförbund bör närmare övervägas i samband med att mark för övningsfältet i Arvidsjaur anskaffas. Det får härigenom enligt utskottets mening anses väl sört för att ersättningsfrågor som uppkommer i samband med förbandsetableringen skall få en tillfredsställande lösning.

Samarbetsdelegationen tillsattes i mars 1974. Det ankommer enligt utskottets mening i första hand på detta organ att söka tillvarata samernas intressen på bästa sätt. Naturligtvis ankommer det också på de myndigheter och andra organ som har ansvaret för förbandsetableringen att ta rimlig hänsyn till samernas utkomstmöjligheter.

Med återopande av det anförda tillstyrker utskottet regeringens förslag och hemställer

att riksdagen medger att ett kasern- och övningsområde för det nya fredsförbandet i Arvidsjaur anskaffas i enlighet med vad föredragande statsrådet har angett.

Stockholm den 24 april 1975

På försvarsutskottets vägnar
PER PETERSSON

Närvarande: herrar Petersson i Gäddvik (m), Gustavsson i Eskilstuna (s), Gustafsson i Stenkyrka (c), Karl Bengtsson i Varberg (fp), Pettersson i Örebro (c), Brännström (s), Gustavsson i Nässjö (s), Gernandt (c), Olsson i Asarum (s), Hedberg (s), Konradsson (s), Kindbom (c), Träff (m), Wååg (s) och fru Ekelund (c).

Reservationer

1. Nedläggning av F 12 i Kalmar

av herrar Gustafsson i Stenkyrka (c), Karl Bengtsson i Varberg (fp), Pettersson i Örebro (c), Gernandt (c), Kindbom (c) och fru Ekelund (c) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "Efter indragning" och på s. 9 slutar "statsrådet nämner" bort ersättas av text med följande lydelse:

Beträffande F 11 i Nyköping bör beslut om nedläggning i enlighet med regeringens förslag fattas nu. Utskottet återkommer i det följande till behovet av regionalpolitiska och andra insatser i Nyköping.

I fråga om F 12 i Kalmar finns enligt utskottets mening starka försvarspolitiska och regionalpolitiska skäl för att inte nu besluta om indragning.

Enligt nuvarande planer kommer statsmakterna att fatta ett nytt långsiktigt försvarsbeslut under våren 1977. Beslutet förbereds sedan länge genom studier, planering och utredningar hos myndigheter och andra organ. Avsikten är att beslutet skall grundas på ett så långt möjligt fullständigt underlag, bl. a. i fråga om framtida utvecklingslinjer inom olika delar av totalförsvaret, bedömningar av försvarets betydelse för säkerhetspolitiken och av vilka försvarsresurser som behövs med hänsyn till den fredsbevarande förmågan i fortsättningen. Det får anses vara till fördel om så stor handlingsfrihet som möjligt bibehålls inför försvarsbeslutet så att den nuvarande planeringsinriktningen kan ändras om statsmakterna så finner nödvändigt. Den totalbedömning som kommer att ske kan få betydelse även för antalet jaktdivisioner på sikt. Detta talar för att beslut rörande F 12 bör fattas först år 1977. Om man då beslutar om nedläggning bör denna kunna vara genomförd under budgetåret 1981/82, dvs. två år senare än om man nu beslutar om nedläggning i enlighet med regeringens förslag i propositionen 1975:75.

F 12 är en jaktflottilj, utrustad med Drakenflygplan (J 35) av senaste version. Om flottiljen behålls några år längre kommer dess jaktdivisioner att utgöra ett värdefullt tillskott till försvarseffekten under den tiden.

Från regionalpolitisk synpunkt finns det anledning att erinra om utvecklingsproblemen i sydöstra Sverige, främst i Kalmarområdet. Regionen har ansetts böra prioriteras i fråga om statlig verksamhet (jfr InU 1971:15 s. 78 och 1973:22 s. 29) men får enligt utskottets mening ytterligare problem vid en nedläggning av F 12. Samhällsekonomiska skäl talar därför starkt för att man nu inte beslutar om en sådan nedläggning. Genom ett uppskov till år 1977 med beslut rörande F 12 – vilket utskottet förordar – skapas ytterligare rådrum för regionalpolitiska och andra insatser. Merkostnaden utgör ca 55 milj. kr. per år (prisläge februari 1975) och infaller i princip åren 1979/80–1981/82. Eftersom åtgärden till stor del är motiverad av samhällsekonomiska och regionalpolitiska skäl bör statsmakterna – vid ett eventuellt beslut år 1977 om nedläggning – enligt utskottets mening bestämma att merkostnaden delvis skall bestridas av medel utanför den ekonomiska

ramen för försvaret.

Utskottet räknar med att flygvapnets väderskola och den hemvärns- och frivilligavdelning ur staben för fo 18/16 som är knuten till F 12:s flottilj-administration kan ligga kvar tills vidare. Likaså bör sektoransvaret inte ändras före beslutet angående F 12.

Beträffande såväl Kalmar som Nyköping anser utskottet nödvändigt att regeringen och berörda myndigheter uppmärksammat följer sysselsättningsutvecklingen i regionerna. För Kalmar bör tillsättas en särskild arbetsmarknadsgrupp med uppgift att följa utvecklingen och föreslå åtgärder som stimulerar sysselsättningen och kan underlätta genomförandet av ett eventuellt senare beslut om nedläggning av F 12.

När det gäller Nyköping förutsätter utskottet att regeringen med all kraft tar itu med de problem som uppkommer inom regionen genom att F 11 läggs ner. Eftersom flottiljen bör vara avvecklad under budgetåret 1979/80 måste sysselsättningsstimulerande åtgärder förberedas och vidtas inom de närmaste åren. Härvid bör bl. a. – som föreslagits i motionen 1975:1993 – prövas om läromedelsproduktionen vid försvarets materielverk helt eller delvis kan förläggas till Nyköping.

Vad utskottet med anledning av motionen 1975:1993 (s, c, fp) har anfört om regionalpolitiska och andra insatser bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Beträffande flygvapnets personal bör framhållas att ett uppskov med beslutet i fråga om F 12 inte innebär att annan flottilj – t. ex. F 17 i Ronneby – blir aktuell om ytterligare en flygflottilj, utöver F 11, skall dras in. Problem för personalen vid F 11 bör såvitt möjligt begränsas genom åtgärder av det slag som försvarsministern nämner.

dels att utskottets hemställan i momenten 2 och 3 bort ha följande lydelse, moment 3 under förutsättning av bifall till moment 2:

2. beträffande *nedläggning av F 12 i Kalmar*
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av regeringens förslag och motionerna 1975:1910, 1975:1994, 1975:1995 och 1975:1996 i denna del har anfört,
3. beträffande *regionalpolitiska och andra insatser*
att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet med anledning av motionen 1975:1993 har anfört om sådana insatser.

2. Nedläggning av flottiljadministrationer vid flygvapnet

av herrar Petersson i Gäddvik (m) och Träff (m) som anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 8 börjar "Planeringsinriktningen gör" och på s. 9 slutar "statsrådet nämner" bort ersättas av text med följande lydelse:

Planeringsinriktningen skall emellertid omprövas i samband med det långsiktiga försvarsbeslutet som statsmakterna avses fatta under våren 1977. Beslutet förbereds sedan länge genom studier, planering och utredningar hos myndigheter och andra organ. Avsikten är att beslutet skall kunna grundas på ett så långt möjligt fullständigt underlag, bl. a. i fråga om framtida utvecklingslinjer inom olika delar av totalförsvaret och beträffande den fortsatta handlingsfriheten i olika avscenden. Beslutet måste grundas på en bedömning av försvarets betydelse för säkerhetspolitiken och av vilka försvarsresurser som behövs med hänsyn till försvarets fredsbevarande förmåga i fortsättningen.

Med hänsyn till det militärpolitiska läget i vår omvärld och de risker för vårt lands säkerhet som föreligger räknar utskottet med att nästa försvarsbeslut kan komma att innebära en betydande ändring i förhållande till nuvarande planeringsinriktning. Det vore därför enligt utskottets mening felaktigt att nu besluta om nedläggning av F 11 och F 12. Båda flottiljerna har viktiga uppgifter inom vårt militära försvar.

Om beslutet år 1977 skulle bli att det militära försvaret skall utvecklas med samma ekonomiska förutsättningar som gäller f. n. blir det enligt utskottets mening nödvändigt med långtgående omprövningar av principerna för försvarets förande och av försvarsmaktens uppbyggnad. Även i detta fall är det olyckligt att nu binda sig för en avveckling av just F 11 och F 12.

Av det sagda framgår att utskottet tillstyrker bifall till motionen 1975:1996 (m) om att riksdagen skall avslå regeringens förslag om indragning av vissa flottiljadministrationer. Genom att avslå propositionen i denna del kan riksdagen bevara värdefull handlingsfrihet inför 1977 års försvarsbeslut och samtidigt undvika att regionerna i Nyköping och Kalmar drabbas av ytterligare svårigheter beträffande sysselsättning och regional utveckling.

dels att utskottets hemställan endast bort bestå av momenten 1 och 2, varvid dessa bort ha följande lydelse:

1. beträffande *nedläggning av F 11 i Nyköping*
att riksdagen med bifall till motionen 1975:1996 i denna del avslår regeringens förslag och motionen 1975:1994, yrkande 1 i denna del,
2. beträffande *nedläggning av F 12 i Kalmar*
att riksdagen med bifall till motionerna 1975:1910, 1975:1995, yrkande 1, och 1975:1996 i denna del avslår regeringens förslag och övriga motionsyrkanden.